

Günther Watz, präst, Västra Bjäre pastorat

Framtiden behöver ursprung – Kyrkan och samhället under sekulariseringens påtryckningar. En rapport om erfarenheter i Sverige och Tyskland.

Text till föreläsning

Annars än man skulle förmoda började jag min bana som präst som djupt sekulär människa.

Och det berodde på att jag som andra pastorsadjunkter för Evangeliska Kyrkan i Rhenlandet, vårt stift med kansliet i Düsseldorf, hade haft ett förflutna i evangelikala fromhetsrörelsen och nu ville övervinna detta.

Vi tog också tydligt avstånd från Stiftets officiella självförståelse. Det var den av Karl Barth präglade reformerta hållningen att Kristi herrskap över himmel och jord ska förkunnas utan förmedling, utan tolkning och syntes och att detta hade hjälpt att inte bli underkuvad under nationalsocialismens försök att anpassa kyrkan. Några vet kanske att det formulerades en bekännelse i Wuppertal-Barmen 1934 då den så kallade Bekännande Kyrkan hade tagit avstånd i sex teser från en omgestaltning till en enda rikskyrka. Vi började vår tjänst utan större förhoppningar att verkligen bli anställt varaktigt.

Efter andra teologiska examen behöver vi er inte mer eller så måste ni räkna med att vi ska vara mycket restriktiva med utformningen av er tjänstgöring. Det var exakt den tiden då den nyliberala läran gjorde intåg i först de västtyska kyrkokanslin. Vilket för EKIR ledde till att man avkrävde vissa aspiranter att tjänstgöra utan lön och trygghet, utan hopp på en ändring.

Vi upplevde detta som fult och mot det budskapet vi ville förkroppsliga och något behov av en lära som inte behöver tolkas ansåg vi inte att kunna stå för inför våra församlingar.

Först föll vi offer för mammons visa. Marknadsorientering, funderat psykologisk skolning, feministisk bibeltolkning, datakunskap och självoptimering skulle hjälpa oss att få tag en fast prästtjänst mot allt odds. Vår tro till det materiella växte sig gränslöst och det hängde främst ihop med att vi hade grundat familjer och ville överleva.

Våra projekt kapsejsade ofta på grund av att vi ville bli kända som okonventionella och ansåg församlingsbornas perspektiv som underordnat. Vi beskylldes för att ha förorsakat de troendes utflyttning ur kyrkan och åklagades för våra privilegier. Ofta hamnade vi i konflikt med fundamentalister för att vara politisk, för intresserade av bibelkritik eller minoriteter i samhället.

Vi var rädda för att formulera en bekännelse för vår egen del. Tror du på de dödas uppståndelse, prästen?

Vi blev kanske rättshaverister därför att vi befann oss utanför. Ofta behövdes det att den första livskoncepten havererade. Då började en räkna med Guds nåd och göra erfarenheter med den.

Jag är en växt från västtyska provinsen. I vår by fick man älska fotboll, fordon och tungt kroppsarbete, sedan öl och tjejer. Slut. Som introvert boknörd oroade jag mig för världens skick. Vi var rädda för en nukleär sammandrabbning av stormakterna. Vi protesterade mot naturförstöring och ingrepp i ekosystemen. Med andra som fanns i en bönegrupp på gymnasiet tyckte vi oss vara fromma rebeller, vänsterorienterade men troende. Det hörde ihop!

Alla existerande militärisk-industriella komplex skulle upplösas, Nato och Warszawapakten.

Samhället bekymrade sig mycket lite över vad vi ansåg. Det lär ha varit likadant på andra sidan av järnridån också. När jag läste som gäst på språkkonvikt i Berlin- Öst

berättade våra medstuderingar att präster i DDR på 1950-talet hade fått höra att de snart inte längre skulle finnas till eftersom kyrkan skulle försvinna.

För oss berättades något likadant av våra egna kyrkoledningar.

Till slutet hamnade en mängd teologer i ett prekärt läge, fick byta bana eller flytta till utlandet eller Schweiz eller bli helt sysslösa. De delade lott med andra som inte var utbildade inom teknik- och finansbranschen. Härkomsten spelade ingen roll förutom att man inte fick byta stift i Tyskland. Man fick nöja sig med att vänta inom gränserna av det stiftet som inte ville ha en. För min del håller sig min kärlek till fosterlandet och hembygden inom täta gränser.

Ska jag gissa? Inte bara för präster som inte kunde bli präst var det fallet utan även för andra delar av befolkningen som glömdes när nyliberalismen förträngde ordinarie anställning och kyrkorna stod där och såg handfallna på. Eller hyllade sådana program som Agenda 2010, visserligen vi måste spara nu.

Återföreningen av BRD och DDR till ett enda Tyskland blev således ett utbyte av en elitism i Öst då den från SED ersattes med byråkrater från Väst. Någon vinst för kyrkan betydde detta inte utan anpassning till Väst ledde snarare till att folk där inte kände igen sig i sina levnadsvillkor.

Jag har förresten mest lärt känna katoliker från DDR då det blev lättare att ta kontakt. Tack vare båda kyrkornas utanförskap kunde de bevara sin ställning som kritiska aktörer i DDR; det bortföll med återföreningen.

Vad menar vi alltså nu med sekulariseringen? Att isflaket smälter och det finns mindre plats på den åt fler? Eller att folk har fått nog och inte söker en kontakt med församlingen? Och vad kan det i så fall bero på?

Kanske, att kyrkorna inte bryr sig om armod och sociala klyftor som tilltar? Att de definierar sin målgrupp som de som inte ställer till med problem, medelklassen, som har egna hem och fast jobb?

Kan det vara så att ordrika ställningstaganden från EKD och biskopskonferensen inte visar någon praktisk beboelighet för någon som inte vet var den ska ta sig?

Nyligen träffade jag en biskop från Tanzania som berättade på accentfri tyska hur animister i hans hemland blir omvända. Först erbjuds dem husrum och mat och utbildning men viktigast av allt är ett gemensamt leverne. Vistelsen vid en skola leder ofta till att de vill bli döpta. Bara missionerande leder ingenstans! Vad kan detta säga om vårt samhälle och orten där folk ska känna sig hemma?

I Tyskland har det redan funnits utträde ur kyrkan på kejsarens tid.

Min farmor berättade för mig att i Altmark nära Berlin det kom kring sex till åtta besökare till gudstjänsten på 1920talet. Tyskland eller närmare sagt Preussen överlevde också den rationalistiska perioden när Schleiermacher befann sig i Berlin. Så en konsumtion av det övernaturliga ökar eller minskar – det är inte vad håller folk från att tro. Utan när det inte hjälper något att höra kyrkan till.

Jag förblir utan närkontakter, hem och kärlek – kyrkan kan inte ändra något.

När det tillkommer att det tillstås rättigheter till prominenta personer som är utan räckhåll för andra – jag vill påminna om finansminister Lindner och hans vigsel på Sylt – blir förargelsen stor och benägenheten att lämna övermäktig. Kyrkan ska inte köpas och syssla med materiella privilegier.

Tänk också på förskingringsskandaler hos SKUT.

Jag fick en skrivelse från EKIR som lät "Vi vet inte hur det känns att vara utan anställning denna jul..."

Vad är detta? Det är sekularisering. Att anpassa sig till världen och gör som de som har sägandet där. Att utestänger dem som inte har lyckats eller snarare sagt inte ska lyckas. Vi har en filmskapare i Tyskland, Benjamin Stuckrad-Barre. Han blev bedömd att sakna kreativ potential så att han lämpades inte som präst.

Om kyrkan gör som hela världen, taxerar människor efter deras presumtiva säljvärde, då förklaras Gud för död och hyllas Baal, vars namn betyder Besittare. Att människan är skapat till Guds avbild, punkaren på domens trappa och gumman utan tänder, det hånas här. Sekularisationen kan betyda att det går mot slutet med en osolidarisk kyrka. Som bara tillåter Kristus ha en roll som upphöjd utomjording vid Guds högra sida där

han inte kan störa nyliberalismens rörelser. Och inte heller mana att se Gud fadern i de behövande som definieras bort (CDU – bättre för människorna. Vem är människorna? Jämför med Lena Andersson och grötstriden).

Detta är habitatsinskränkning på allra bästa sätt. Man inskränker livsutrymmen för oönskat folk så att de inte har någonstans att ta vägen. Ser eller hör man att VELKD eller EKV eller Svenska Kyrkan tar till orda och blir högljudda?

Budskap att hålla sig med måtta i livsföring riktas mest nedåt av kyrkans representanter.

I Tyskland var jag sekulär och blev inte det i Sverige.

När en människa måste klara sig på egen hand och märker att inte kunna det, växer förtroendet på en kraft utanför vår räckvidd. Somliga börjar spela lotto då. Andra ber och får. Ändå är det självupptaget och materialistiskt precis som motsatsen att bara intensifiera bönen som trons uttryck och försöka tvinga Gud till yttre välsignelse. Ibland behövs en omgestaltning av hela människan. Evangelikalismen vill jag nämna som en modern variant av rationalism. Rejäl tro växer i motståndet när det materialistiska självoptimerande har misslyckats. Den uppstår i sann gemenskap. I solidarisk ömsesidig hjälp mistar mörkrets makter sin styrka oavsett om de heter Vonovia, Vattenfall eller som fordom Staatssicherheit i DDR. Kyrkan måste upplevas som den kärleksfulla gemenskapen av Kristi kropp om den ska leva. Inget snack, utan bebodiga rum!

I Tyskland tillhör 57% av alla ett kristet samfund, i Sverige är det 55%.

Jag är väldigt tacksam och emellertid därför medborgare i Sverige att jag fick överleva och börja som präst på riktigt. Jag känner att mina gåvor är i balans med mina uppgifter.

Jag har upplevt kulturrasistiska angrepp på mig och rasbetingade kommentarer (inte riktigt nordisk, av första kyrkoherden som var min chef i Vilhelmina). Varför är Du här? Är Du överhuvudtaget riktig präst? Kunde Du inte jobba i Tyskland? Misstroende mot människor utifrån är djupt rotat i Sverige och man upplever mera kritik om man nu anstränger sig och gör mer – då är man arrogant – eller lämnar ur akt en sed – aldrig kritisera! Konsenstänkande! Jag har blivit betalt sämre än genomsnittet.

Jag har blivit tillsagt att inte vara så. Jag fick inte använda mig av historisk-kritisk bibelforskning.

Jag fick bevittna att frälsarkransen ersatte förkunnelsen om Guds rike och rättfärdiggörelsen.

Jag har varit på konvent då vi inte tilläts ställa frågor när det gällde frågor om AI och problem det kan förorsaka.

Jag upplever att även i kyrkan det sätts likhetstecken mellan att vara god och att vara rik.

Kungahuset ifrågasätts aldrig, det har närmast gudomlig ställning.

Frågor hur samhället kan gestaltas ställs inte. Fronterna mellan arbetarrörelsen – som är på svinn – och borgerligheten är förhårdade. Kyrkligt betyder det att man inte röstar vänster om man döper sitt barn. Är man rik så beställer man en sommarkurs till konfirmation till barnen för då är det hela överstökad på tre veckor.

Är svenskarna sekulära? De hävdar det gärna. Men när mormor dör måste det vara väckelsepsalmer på hennes begravning och Till en stad jag är på vandring.

Sverige följer fullt ut åtstramningspolitiken som är aktuell i USA och UK: Väldigt få präster kritiserar detta. Många upplever att församlingar finns med matkuponger men något engagemang till deras förmån upplever de fattiga i Sverige inte. Det förnekas att de finns.

I Sverige finns det en självförståelse att alltid vara ung och modern. Bönen stör vid skolavslutning; då kunde man komma på idén att ungdomen och livet för nuet är begränsat. Värderingar made i USA som rikedom, skönhet och oberoende håller man fast vid komma det som vill.

Influencer som har hundratusentals följare när de säljer sina produkter är idoler.

Det för människorna närmare till o-ting som uppfyller själen och inte magen. Kanske vill vi lyssna på dem och ge dem ärliga svar. Detta skulle i så fall vara en god sekularisering.

Många ställer sig sekulära men inte är det. Förresten: även imamer i Sverige klagat över att deras församlingsbor uteblir från moskén...

Man ska inte förväxla dataspelets lockelser med brist på gudstro. Bara förtydliga vad det finns att hämta från Guds hus.

Har tron en chans i Sverige? Trefaldigt Ja!!! Vi ska söka den hos de som känner av sin själ och längtar. Som trotsar angreppet av det meningslösa, av förtrycket. Som vill skydda gemenskapen genom den Helige Ande, mot mammon, Satan och tidsenliga Hitlerelever. Som räcker livets bröd.